

SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEK OKULU

İLK VE ACİL YARDIM PROGRAMI

AYP 116-Acil Hasta Bakımı-II

Öğr.Gör.Dr., Tuğba ÇINARLI

İlaç Uygulamaları-2

AYP 116-Acil Hasta Bakımı II

Hafta-2

Enteral Yol ile İlaç Uygulama

- Oral Yol
- Sublingual Yol
- Bukkal Uygulama

Oral Yol İle İlaç Uygulama

- İlaç uygulamalarında kullanılan en yaygın yol
- Kolay uygulanan güvenli, rahat, ve ucuz bir yöntem
- Bulantı-kusma, bilinç kaybı, yutkunmada güçlük durumlarında bu yol tercih edilmemeli

Sublingual İlaç Uygulaması

- Dilaltı superfasiyal kan damarlarından zengindir, ilaç bu nedenle hızla emilerek sistemik etki gösterir.
- Sublingual ilaç dil altına yerleştirilir, ilaç yutulmamalı, çiğnenmemeli ve hasta uygulama sırasında su içmemelidir.

Bukkal Uygulama

- İlacın ağız yada yanak içinde mukoz membranda çözünerek absorbe olmasıdır.
- İlaç çiğnenmemeli ya da su ile yutulmamalıdır.

PARENTERAL İLAÇ UYGULAMA YOLLARI

- Gastrointestinal sistem dışındaki yolları ifade eder.
- Oral yoldan uygulandığında gastrointestinal kanaldan yeterince absorbe olmayan ilaçlar ile
- Gastrointestinal kanalda parçalanan ya da çok yoğun ilk geçiş etkisine maruz kalan ilaçlar için bu yol tercih edilir.
- Bu yol ile ilaç uygulamada steril solüsyon (injeksiyonluk solüsyon) şeklindeki ilaç formu damar veya doku içine, sterilize edilmiş bir enjektör ve iğne ile verilmektedir.

PARENTERAL İLAÇ UYGULAMA YOLLARI

- Bu yolla ilacın etkisi çabuk başlar
- Hastane öncesi yaygın olarak kullanılır
- Merkezi dolaşıma ilaç göndermenin en iyi yöntemi.

PARENTERAL İLAÇ UYGULAMA YOLLARI

- İntravenöz Yol
- İntraarteriyel Yol
- İntraosseöz Yol
- Subkütan Yol
- İntramüsküler Yol

İntravenöz İlaç Uygulama

- Damar Yolu Açma
- İntravenöz solüsyon, kan ve kan ürünlerinin ven yolu ile verilebilmesi amacıyla vene katater, kanül veya kelebek iğne yerleştirme işlemidir.
- İnativ bir girişim olması sebebiyle kullanılacak malzemelerin sterilitisine dikkat edilmelidir.

Periferik Venöz Yol Endikasyonları

- Şok travma gibi sıvı replasmanı ve ilaç tedavisi gerektiren acil durumlar
- Sıvı volümünü sağlamak ya da sürdürmek
- İlaçların oral yollarla alınamadığı durumlarda tedavi devamlılığını sağlamak
- Acil durumlarda ilacın etki hızından faydalanmak
- Sıvı elektrolit gereksiniminin oral yolla karşılanamadığı durumlarda elektrolit dengesini düzenlemek
- Oral yolla beslenemeyen hastalarda total parenteral nutrisyon desteği sağlayabilmek

En Sık Kullanılan Venler

- **Kol venleri**
  - Sefalik ven
  - Bazilik ven
  - Mediyen kübital ven

- **El sırtı venleri**
  - Dorsal Metakarpal venler

- **Ayaksırtı venleri**
  - Safenik venler
  - ✓ V. Safena Magna
  - ✓ V. Safena Parva

IV Kanül çapları ve Sıvı Akış Hızları

Kanül Numarası Gauge	Kanül Rengi	Kanül apı	Kanül Uzunluęu (mm)	Sıvı Akış Hızı (ml/dk)
14 G	Turuncu	2.1	45	240
16 G	Gri	1.8	45	180
18 G	Yeşil	1.3	45	90
20 G	Pembe	1.1	32	60
22 G	Mavi	0.9	25	36
24 G	Sarı	0.7	19	20
26 G	Mor	0.6	19	13

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

- İnfiltrasyon ve Ekstravazasyon
- Tromboflebit
- Oklüzyon (tıkanma)
- Damar İrritasyonu
- Hematom
- Arteriyel Kanülasyon
- Alerjik Reaksiyonlar
- Dolaşım Yüklenmesi
- Hava Embolisi
- Enfeksiyon

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

- **İnfiltrasyon**
- Tahriş özelliği olmayan bir sıvının istenmeden damar dışına uygulanmasıdır.
- İntraket ucunun damarı delerek damar dışına çıkması ya da solüsyonun deri altı dokuya sızması ile oluşur.
- Tahriş özelliği olan bir sıvının istenmeden damar dışına çıkması ise ekstravazasyon denir

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

○ İnfiltrasyon Belirtileri

- Ağrı
- Şişlik
- Soğukluk, solukluk (kan dolaşımının yavaşlaması nedeniyle)
- Sıvı akışının yavaşlaması ya da durması

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

○ İnfiltrasyon

- Sıvı uygulaması sonlandırılmalı, intraket çıkarılmalı
- Ödemi azaltmak amacıyla ekstremitte yükseltilmeli, ılık ıslak bir kompresyon uygulanmalı
- Sıvı uygulamasına diğer ekstremitelerde bulunan venden devam edilmelidir.

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

- **Tromboflebit**
- Trombozla birlikte venin inflamasyonu
- Geliştiği bölgede ağrı, şişlik, lokal ateş, ven boyunca kızarıklık ve sertlik oluşur.
- Uzun dönemli hastane tedavilerinde karşılaşılr (alanda süre kısa olduğu için çok görülmez).
- İnfüzyon durdurularak intraket çıkarılır, bölgeye ılık kompresyon yapılır.

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

○ Oklüzyon (Tıkanma)

- Damla sayısının azalması ve sette kanın varlığı pıhtılaşmanın bir göstergesi olabilir
- Hastanın pozisyonuna bağlı yeterli sıvı gidişinin engellenmesi ya da boş sıvı torbasının basınç miktarını değiştirmesinden dolayı ortaya çıkabilir.

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

Oklüzyon (Tıkanma) durumunda
enjektörle sıvı verilerek intraketin açılmaya çalışması
SON DERECE TEHLİKELİDİR!

*Intraketin ucundaki pıhtı dolaşıma katılarak vücudun herhangi bir
yerinde emboliye neden olabilir.*

Pıhtı oluşmuşsa İNTRAKET çıkarılmalıdır.

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

- **Damar İrritasyonu**
- IV set ya da verilen sıvı nedeniyle gelişebilir.
- Girişim bölgesinde yanma, batma, kaşınma veya ağrıdan yakınırırlar.
- Hasta allerjik reaksiyon açısından gözlenmelidir.
- Hızlı infüzyon nedeniyle ortaya çıkabilir.
- Set çıkarılıp yeni bir yerden takılabilir.

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

- **Hematom**
  - IV bölgesini çevreleyen dokularda veya setin doğru bir şekilde çıkarılmaması nedeniyle işlem bölgesinde kan birikmesidir.
  - Vasküler hastalığı olanlar, steroid veya aspirin gibi ilaç kullananlar risk altındadır.
  - Bölgede kanama ve renk değişikliği gözlemlendiğinde set çıkarılarak bası uygulanmalı

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

- **Arteriyel kanülasyon**
  - Seçilen ven yakınındaki artere yanlışlıkla girilmesidir.
  - Böyle durumlarda açık kırmızı renkte kan fışkırır.
  - İntraket acilen çekilerek bölgeye direk bası uygulanmalıdır.

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

○ Alerjik Reaksiyonlar

- Hastanın ilaca ya da uygulamaya beklenmedik hassasiyet göstermesidir.
- Kaşıntı, nefes darlığı, ellerde- yüzde şişme, ürtiker, hırıltılı solunum, bronkospazm gibi belirtiler
- Sıvı kapatılmalı, katater müdahale için çekilmemeli, ABC kontrol edilerek devamlılığı sağlanmalı
- Çözelti atılmamalı, anafilaksi algoritması izlenmelidir.

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

- **Dolaşım Yüklenmesi**
- İntravenöz sıvıların kısa sürede ve çok miktarda verilmesi sonucu ortaya çıkar.
- Bebek, yaşlı, konjestif kalp yetmezliği ve böbrek hastalığı olanlar risklidir.
- Baş ağrısı, dispne, taşikardi, venöz dolgunluk, hipertansiyon, takipne, akciğer seslerinde raller duyulması belirtileridir.
- Akciğer ödemi ve kalp yetmezliği ile sonuçlanabilir.

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

- **Dolaşım Yüklenmesi**

- Sıvı akış hızı damar yolu açık kalacak şekilde yavaşlatılmalı,
- Hastaya oturur pozisyon verilmeli,
- Oksijen tedavisine başlanmalı
- Danışman hekimle görüşülerek diüretik tedavi planlanmalıdır.

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

- **Hava Embolisi**
  - IV tedaviye bağlı olarak nadir ortaya çıkar.
  - Kritik hastalığı olan kişilerde dolaşıma 10 ml hava girişi ölümcül olabilir.
  - Hava embolisi durumunda hastada ağır solunum sıkıntısı, siyanoz, şok belirtileri, bilinç kaybı ve solunum arresti gelişebilir.

İntravenöz Uygulama Komplikasyonları

- Hava Embolisi
- Şüphelenildiğinde serum seti kapatılarak hastaya baş aşağı sol yan pozisyon verilmeli.
- Yüksek akımlı oksijen desteği sağlanmalı
- Solunum sıkıntısının ciddiyetine göre mekanik ventilatör desteği düşünülmeli.

İntraosseoz (Kemik içi) Yol

- Kardiyopulmoner resüsitasyon veya dekompanse şok, travma gibi durumlarda periferik damarlarda kollaps oluşabildiğinden periferik venöz yol açmak mümkün olmayabilir.
- IV yolun sağlanamadığı durumlarda; ilaç, sıvı ve kan ürünlerinin verilebilmesi için alternatif yoldur.
- Direk kemik iliği içine yardımcı ekipmanlarla yol açmak demektir.
- İlaçlar kemik iliği sinüzoitlerinden venlere sonra da santral dolaşıma katılır.

İntraosseoz (Kemik içi) Yol Uygulama Bölgeleri

- Tibianın üst ön iç yüzü
- Tibianın alt ucu
- Femurun 1/3 alt ucu
- Humerus başı
- Radius ulnanın alt uçları (nadiren)
- Spina iliaca anterior superior
- Sternum (Kardiyopulmoner resüsitasyon sırasında göğüs kompresyonlarına neden olabileceği için çok tercih edilmemektedir)

İntraosseoz (Kemik içi) Yol

○ İğne Yerini Doğrulama Belirtileri

- Kemik iliği rahatlıkla aspire ediliyorsa
- Girişim sırasında iğne bırakıldığında düşmeden dik konumda duruyorsa
- Verilen sıvılar dirençle karşılaşmadan rahatlıkla gidiyorsa
- Girişim yapılan yerin çevresinde ve cilt altında şişlik olmamasıdır.

İntraosseoz (Kemik içi) Yol

- **Komplikasyonları**
  - Ekstravazyon
  - Kompartman Sendromu
  - Osteomyelit
  - Büyüme plağı yaralanması
- Fraktür
- Pulmoner emboli
- Ağrı

İntraosseoz İğnesinin Çıkarılması

- IO katater periferik yada santral bir damar yolu açıldığında çıkarılmalı
- Enfeksiyon riski açısından en fazla 24 saat içinde çıkarılmalı
- İntraosseoz katater iyice kavranıp saat yönünde döndürülmeli
- Çıkarma sırasında katater sallamadan, bükmeden ve 90 derece açığı koruyarak çıkarılmalı
- Katater çıkarıldıktan sonra uygulama bölgesine mutlaka pansuman yapılmalı

İntramüsküler Enjeksiyon

- İlacın kas içine verilmesidir.
- Enjeksiyon alanı büyük kan damarları ve sinirlerden uzak, büyük kaslar olmalıdır.
- Bu kaslarda ilaçların emilimi daha fazladır.

İntramüsküler Enjeksiyon

- **Dorsogluteal bölge**
  - Kalçada bulunan ve en çok kullanılan intramüsküler enjeksiyon bölgesidir.
  - Siyatik sinire çok yakın olduğu için enjeksiyon yerinin doğru bir şekilde tespit edilmesi gerekir.
  - Üç yaşından küçük çocuklarda gluteal kaslar gelişmediğinden önerilmez.

İntramüsküler Enjeksiyon

- **Ventrogluteal Bölge**
  - *Gluteus medius* ve *gluteus minimus* kaslarını kapsayan bölgedir.
  - Kas kalınlığı fazladır. Büyük damar ve sinirler yoktur. Kemik dokusundan uzaktır.

İntramüsküler Enjeksiyon

- Tespit
- Sol/sağ el açık olarak işaret parmağı anterior superior iliak çıkıntıya yerleştirilir.
- Baş parmak hastanın kasiğına doğru açılır. Orta parmak ise açılarak iliak kemiğin üst kenarına yerleştirilir.
- Böylece üçgen bir alan oluşturulur.
- İşaret parmak, orta parmak ve iliak kemiğinin kenarı arasında meydana gelen üçgen alanının merkezine IM enjeksiyon yapılır.

İntramüsküler Enjeksiyon

- Laterofemoral Bölge (Vastus Lateralis Kası)
  - Büyük sinir ve kan damarları bulunmadığı üst baldırın yan kısmıdır.
  - Femur başından dört parmak aşağı, dizden dört parmak yukarı gelecek şekilde ve orta hattın dış kısmına uygulanır.
  - Yeni doğanlarda ve bebeklerde tercih edilebilir.
  - Yaşlılarda kas dejenere olduğundan tercih edilmez

Intramüsküler Enjeksiyon

○ Deltoid Kası

- Aksiler, radyal, brakiyal, ulnar sinirler ve brakiyal arter humerus boyunca üst kolda uzanmaktadır.
- Diğer enjeksiyon bölgelerinin kullanılamadığı durumlarda tercih edilmelidir.
- Büyük miktarda ilacı absorbe edemez. Ancak 1cc ilaç verilebilir.

İntramüsküler Enjeksiyon

- **Deltoid Kası**
- Deltoid kasa IM enjeksiyon uygularken kas mutlaka toplanmalıdır.
- Hastanın kol giysileri sıkı olmamalı ve kol dirsekten fleksiyon haline getirilmelidir.

Subkütan (Deri Altı) Yol

- Deri altındaki gevşek bağ dokusuna ilaç uygulama işlemidir.
- 1 ml'ye kadar ilaç uygulanabilir.
- Genellikle insülin, heparin gibi ilaçlar bu yolla verilir.
- Sık SC enjeksiyon uygulanan hastalarda enjeksiyon bölgelerinde rotasyon uygulanmalıdır.

Subkütan (Deri Altı) Yol

- İlacın subkütan dokuya ulaşmasını sağlamak amacıyla;
- Doku kavrandığında 5.1 cm yükseliyor ise 90°'lik açı, 2-2.5 cm yükseliyor ise 45°'lik açı ile enjeksiyon uygulanmalıdır.
- İğnenin yarım ay kısmı bize bakacak şekilde iğne hastanın doku büyüklüğüne göre 45° yada 90°'lik açıyla iğnenin üçte ikisi girecek şekilde deri altına ilerletilmelidir.

Subkütan (Deri Altı) Enjeksiyon Alanları

- Üst kolun dış yan yüzü
- Üst bacağın(uyluğun) ön yan kısmı
- Sırtta skapula altı
- Dorso gluteal bölge
- Karın abdominal bölge

KAYNAKLAR

- Güler, HA., Güler, G. Damar Yolu ve İlaç Uygulamaları. Yavuz, S.; Yavuz, G. (ed.) Paramedikler için Hastane Öncesi Acil Tıp Kapsamlı Başvuru Kitabı, Ankara Nobel Tıp Kitabevleri, 2. Baskı, 2019, s. 162.
- Sabuncu, N.; İlhan Erkal, S.; Özdiilli, K.; Özhan, F.; İlaçların Veriliş Yolları. Sabuncu, N.; Alpar Ecevit, Ş.; İlhan Erkal, S.; Bahçecik, N.; Şenturan, L.; Batmaz, M.; Özdiilli, K.; Özhan, F.; Dursun, S. (ed): **Hemşirelik Uygulamalarında İlke ve Uygulamalar**, Alter Yayıncılık, 2011, s.195-229
- Akça Ay, F. İlaç Uygulamaları. Ay, F.; Ertem, Ü.; Özcan, N.; Ören, B.; Işık, R.; Sarvan, S.: **Temel Hemşirelik**, İstanbul Medikal Yayıncılık, 2008, s. 35-42; 47-53
- Tosun, H. İlaç Yönetimi. Atabek Aştı, T.; Karadağ, A (ed.). Hemşirelik Esasları Hemşirelik Bilimi ve Sanatı, Akademi Basın ve Yayıncılık, 2013, s. 728- 766
- Aşıklı, M.C. Damaryolu Girişimi ve İlaç Uygulamaları. Usta, G., Sarı, A. (ed): Tüm Yönleriyle Kardiyopulmoner Resüsitasyon (KPR) Uygulamaları, Kongre Kitabevi, 2020, s.143 - 150
- Özel G., Akbuğa Özel B., Özcan C. İlk ve Acil Yardım Teknikerliği Paramedik, Güneş Tıp Kitabevleri, Ankara ISBN: 9789752776951, 2017.

